
Književna poročila

«Morilec sem! Pripravljen sem umoriti vsakogar. Ne razločujem predmeta od človeka, smreke od leoparda, prijatelja od sovražnika. Borim se za življenje in smrt, bijem in morim...» (Str. 10.)

Toda vest se upre. «Ali je v besedi vojna že vesoljno odpuščanje? Kdo je postavil meje, če ne Bog? To je zlo, zlo!» (Str. 16.)

Kriki prebujene vesti žarijo iz vseh dvaindvajset črtic, prelivajo se kot ognjena reka življenja, ki bi rada oprala vso grozo črnega zla. S psihološko opazovalnostjo, prožeto s srčnostjo, je pisatelj prikazal trpljenje enega izmed milijonov, ki se ga okleplje že blazna groza pred uganko strahotnih dogodkov.

«Grozno je spoznati, da je človek ustvarjen za nekaj drugega in ne za akte in da smrt ne more biti edini cilj. — Čemu je bilo življenje? Čemu?» (Str. 58.)

Ali ne modruje prav tako Dementjev, junak romana «Jarem vojne» (Leonid Andrejev), ki se tudi upira zaslužnjenju in se reši v vseodpuščanje in vseusmiljenje. Da, andrejevska teža ždi na «Rabljih», ki so veren odsev «let strahote», a vendar je med «Podobami iz sanj» in med Bevkovim ogledalom velika razlika. Cankar je zrastel iz brezna v metaforičnost sanj in odtod v zarje, ki jih že obliva godba sfer in njegova beseda poje kot blagovest, kot tolažba na tretje kraljestvo, ki utegne vzkliti kot roža ob breznu. Bevk se le redko kdaj sprostri v metaforičnost. Najbližji je «Podobam» morda v «Povodni roži». Tudi «Tri suhe hruške» temelje na vzporednosti dveh svetov, dasi je zanj značilno uprav Rusom lastno neizprosno vrtanje in vrtanje v skalo najtrših zagonetk.

«Ali v ječo, ali v norišnico, tretjega ni.» (Str. 78.) To spoznanje bi lahko napisal kot geslo celi knjigi. Tretjega ni za tistega, ki bi se skušal upreti redu, usodi. Tretje pa, rešitev v mistiko, je že več kot leposlovje, več kot umetnost sama, je že življenje v kraljestvu Duha.

Bevkova knjiga pa ostane za nas pretresljiv spomin na čase, ki so bili in ki še bodo.

Miran Jarc.

France Bevk: Tatič. Izdala in založila Naša založba v Trstu, 1923. Str. 86.

Starejši gospod, ki se je povzpел do odličnega družabnega mesta, pripoveduje v večerni družbi o grenki mladosti in o tatvini, ki jo je zagrešil pred davnimi leti in se dvignil z njo «za eno stopnjo bliže spoznanju vsega onega skrivnostnega miru v človeku, ki mu pravimo modrost»... Bil je nepokvarjen kmetiški sin in se je v neki prodajalni z mešanim blagom v mestu učil kot vajenec. Toda «svet naredi vse... Iz slabega je sezidan in pobarvan z dobrim». Plahi fant ob mikavnih nepoštenih zgledih tovariša postane tatič in se mora ponižan in osramočen vrniti v domačo vas. Od tam se preizkušen in ojačen vrže v novo življenje.

Povest je preprosta in poučna. Življenje trgovskih vajencev za pultom in v nedeljah popoldne je pisatelj napodobil vestno. Tatičeve boje za dobro in zlo (komij Josi) je pozajel mestoma ginljivo. Jezik je enostaven. Sicer pa po «Faraonu», «Rabljih» in nekaterih črticah v «Domu in Svetu» ta povest za Bevkov razvoj ne pomeni dosti.

Mnogo zanimivejša bi bila črtica «M o j a m a t i», pridejana «Tatiču», če bi ji preveč ne kumoval Ivan Cankar, ki je prvi v solzah in sanjah, v trpljenju in poveličanju razgrnil pred nami bolešni Veronikin prtljaž naše kmetiške matere.

Knjigo je opremil Tone Kralj.

Pavel Karlin.

Lipovec L.: Spodobni ljudje. I. Čisto rodoljubje. II. Roka roko... III. Živeti. IV. Iskrena ljubezen. Epilog: Prekvašeni svet. Ljubljana. Zvezna tiskarna in knjigarna. 1924. (Splošna knjižnica, zvezek 30., 31., 32., 33., 34.)

Književna poročila

«Ni strup, temveč zdravilo, kar ti dajem.» Ta citat iz «Modrega Natana» je motto ciklu petorice «pretiranih komedijc-enodejank», kakor jih nazivlje psevdonimni avtor. Pisatelj je imel lep namen: ošvrkniti sodobno družbo, to povojno drhal verižnikov in dragoletnikov, polinteligentnih konjunkturistov in avanturistov, ki so jih danes polna tudi naša idilična mala mesteca. Hotel je to zaslužno delo opraviti na tisti lahkotni, duhoviti, kozérski način, kakor šibata grehe in napake sodobnikov v svojih umetniškoizcizeliranih, finih, včasih naravnost jedkih satiričnih enodejankah Francoz Courteline ali Rus Čehov. Umetnost našega avtorja seveda ne seže tako visoko. To, kar daje Lipovec, je zgolj podlistek kakega ljubljanskega dnevnika, pripovedovan v bolj ali manj spretnem dialogu in v stilistično brezosebne jeziku. Malo ljubezni, malo pikanterije in nekaj rahlo satiričnih poent; v splošnem točen, skoro fotografski, a prav zato skrajno površen posnetek naše sodobne polinteligentne, do kosti skvarjene in dekadentne družbe. Baš v tej zunanji točnosti leži glavna hiba teh enodejank in vsa umetniška nemoč avtorjeva. Ko bi namreč pisatelj pogledal do zadnjih vlaken in utripov teh svojih figur, bi se sam zgrozil pred njih infernalno popačenostjo tako, da bi — ali sploh nič ne napisal ali pa bi ustvaril nekaj takega, da bi čitateljem in gledalcem ledenel smehljaj na ustih. To bi bil ne samo umetniški, marveč tudi etičen čin! Zakaj psiha naše današnje družbe je tako strašna in ogabna tragigroteska naravnost metafizičnih dimenzij, kakršne še nismo čitali v literarnih analizah ne starega, ne srednjega, ne novega veka. Naši literarni naraščajniki jo slutijo, a umetniški slabiči, kakršni so, je ne morejo izraziti. V svetopisemskih besedah stare zaveze bo govoril, kdor bo pisal zgodbo njenega prokletstva in njen anathema. Kdor pa bi jo hotel «zdraviti», bi ji že moral injicirati pošteno dozo najmočnejših strupov. To, kar daje Lipovec, ni strup, a, žal, tudi ni zdravilo; samó nedolžna voda je, malo grenka, a tudi plehka.

Direktnih neokusnosti v teh knjižicah ni, ako abstrahiram tiste Potrebinove neslanosti o Cankarju v «Prekvašenem svetu». Pisatelj ima celo jako dobre domisleke. Kakšna literarna umetnica bi se dala napraviti iz «Iskrene ljubezni», ki je najboljša v vsem ciklu, če bi avtor posegel globlje in ovil vso historijo v iskrečo se duhovitost. Satira brez duha pa je krop brez soli.

Literarno neveščemu in neorientiranemu občinstvu bodo te stvarce prijale. Zato bi jih naravnost priporočal našim podeželskim odrom. Prepričan sem sicer, da se občinstvo iz njih ne bo nič naučilo, a tudi nič pozabilo; nemara da se bo vsaj zabavalo.

Arbiter.

Milan Vukasovič: Moj gavran. Beograd. Grafički institut «Narodna misao». 1923. Str. 85.

Drobna zbirka obsega pet kratkih povesti iz vojaškega življenja, kakor smo jih vajeni prebirati po najrazličnejših koledarjih. V uvodni sličici je skušal pisec podati nekak vodilni motiv odpevajoč iz meglovite težeče sivine, iz katere vznikajo zapored podobe slabotnega in zagonetnega Triča, trpeče matere, razigranih častnikov, topi žalosti pripuščenih prostakov in drugih. Brez dvoma najlepša je iz celega niza zadnja (Ranjeneč), kjer so nekatere vrste zapisane z izredno fineso in je pisatelj v njih tenko prisluhnil trenutkom med življenjem in smrtjo. Če pristavim, da je jezik lep, da bi se pa slogu in tehniki in tudi snovi marsikaj dalo očitati, se spuščam že predaleč. Očividno so te stvari zapisane brez izrecne umetniške pretenzije in kot take bodo našle in ogrele marsikakega bralca, iščočega razvedrila v lahkem čtivu.

Mirko Pretnar.